

Sisekaitseakadeemia
Politsei- ja piirivalvekolledž

Valeri Zaitsev

PK081

KURITEO TOIMEPANNUD ISIKU MUDELI KOOSTAMINE
MATERIAALSETE JÄLGEDE PÕHJAL

Lõputöö

Juhendaja:
Raivo Öpik

Tallinn 2011

LÕPUTÖÖ ANNOTATSIOON

SISEKAITSEAKADEEMIA

Kolledž: Politsei ja Piirivalve	Kuu ja aasta: mai 2011
Töö pealkiri: Kuriteo toimepannud isiku mudeli koostamine materiaalsete jälgede põhjal	
Töö autor: Valeri Zaitsev	Olen nõus oma lõputöö kättesaadavaks tegemisega elektroonilises keskkonnas. Allkiri:
Lühikokkuvõte: <p>Antud töö maht on 55 lehte, millest 37 lehte on põhiosa ja 18 lehte on lisad. Käesolevas töös kirjeldatakse kurjategija modelleerimise võimalusi materiaalsete jälgede põhjal, materiaalsete jälgede liike ning modelleerimise meetodi kasutamise võimalusi politseitöös.</p> <p>Töö esimene eesmärk on teadvustada kurjategija modelleerimise meetodi olemasolust, kurjategija mudeli koostamise võimalusetest materiaalsete jälgede põhjal, isikutunnustest mida on võimalik modelleerida.</p> <p>Töö teine eesmärk välja selgitada Kesklinna PJ kuritegude uurijate teadlikkus modelleerimise meetodist ja selle rakendamisest igapävases politseitöös.</p> <p>Uurimismeetodina kasutatakse teoreetilist ja empiirilist uuringu läbiviimist.</p> <p>Uurimuste tulemusena selgus, et modelleerimise meetodit kasutatakse harva kuna uurijatel on vähesed teadmised ja oskused modelleerimise valdkonnas. Antud töö tulemusi võib rakendada politsei koolituskavade planeerimisel ja ametkondade koostöö parandamise vajalikkuse põhjendamisel.</p> <p>Võtmesõnad: modelleerimine, kurjategija mudel, materiaalsed jäljed, kurjategija tunnused.</p>	
Võõrkeelsed võtmesõnad: моделирование преступника, модель преступника, профил преступника, материальные следы, свойства преступника, портрет преступника.	

Säilitamise koht:	
Kaitsmisele lubatud	
Kolledži direktor:	Allkiri:
Vastab lõputöö nõuetele	
Juhendaja:	Allkiri:

SISUKORD

SISSEJUHATUS	5
1. MODELLERIMISE PÕHIALUSED	8
1.1. Modelleerimine ja mudelid.....	8
1.2. Kurjategija modelleerimine ja mudeli koostamine (loomine).....	9
2. KURITEO JÄLJED	12
2.1. Õpetus jälgedest, jälgede klassifikatsioon kriminalistikas	12
2.2. Kurjategija jäljed	14
3. KURJATEGIJA MUDELI KOOSTAMISEKS VAJALIKUD ANDMED	16
3.1. Antropoloogilised ja füüsilised tunnused	17
3.2. Psüühilised tunnused (kurjategija profileerimine).....	24
3.3. Sotsiaal-professionaalsed (elukutselised) tunnused.....	28
4. KURJATEGIJA MODELLEERIMISE KASUTAMINE POLITSEI TÖÖS	32
KOKKUVÕTE	34
PE3IOME	35
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	36
LISA 1. Isiku soo umbkaudne määramine käejälgede põhjal	38
LISA 2. Ankeetküsitlus	39

SISSEJUHATUS

Käesolevas töös kirjeldatakse kurjategija modelleerimise võimalusi, materiaalse jälgede liike ning modelleerimise meetodi kasutamise võimalusi politseitöös.

Kõigepealt tahaksin tänada kõiki, kes aitasid kaasa töö kirjutamisele, eelkõige minu lõputöö juhendajat, härra Raivo Õpik'ut, kes oli töö esitamise tähtaegade suhtes paindlik ja samuti andis asjalikke nõuandeid lõputöö kirjutamise ajal. Veel tahaksin tänada Põhja Politseiprefektuuri Keslinna Politseijaoskonna isikuvastaste ja varavastaste kuritegude uurijaid ja nende juhte, kes nõustusid ja leidsid aega ankeetküsitlusele vastamiseks. Erilise tänuavalduse tahan esitada oma elukaaslasele ja ka teistele perekonnaliikmetele, kes toetasid mind lõputöö kirjutamise ajal.

Kuritegude lahendamine on üks tähtsamatest politsei ülesannetest. Kuriteo lahendamine eeldab kurjategija tuvastamist, tagaotsimist ja kindlasti ka tabamist. Ainult võimaliku kurjategija olemasolul võib lugeda kuriteo uurimist sihikindlaks. Kui kohtueelses menetluses uurimisasutus ei suuda kindlaks teha isikut, kes on kuriteo toimepannud ning ei ole võimalik koguda lisatõendeid, lõpetatakse menetlus vastavalt kriminaalmenetluse seadustiku § 200¹, kuriteo toimepannud isiku tuvastamatus tõttu. Eriti tundlik teema ühiskonna jaoks on mõrvad ja tapmised, mida küll Eestis eriti tihti ei juhtu, kuid leiavad siiski aset. 2009. aastal registreeriti Justiitsministeeriumi andmetel Eestis 48359 kuritegu, neist 64 olid tapmised ja 31 mõrvad. Sama statistika andmetel lahendas politsei 23478 kuritegu, see on 48,5%, mis tähendab, et üle poolte kuritegudest jäid lahendamata (Kuritegevus Eestis 2009).

Siin kohal võib mainida, et kuritegude lahendamise protsent (48,5) ei ole sugugi madal, kuid murelikuks teeb fakt, et kümned eelmiste aastate jõhkrad kuriteod, on jäänud siiani lahendamata (Heinla... 24.03.2011.). Antud fakt ei ole etteheide politsei oskamatusel või ebapädevusel, vaid viitab sellele, et midagi tuleks muuta kuritegude lahendamise protsessis. Kuna tänapäeva kurjategijad, võrreldes varasemate aegadelega, on muutunud kavalamaks ja targemaks, tuleb ka nende tabamiseks kasutada kaasaegsemaid teaduse ja tehnika uusimaid saavutusi. Üks mitmetest kaasaegsetest meetoditest on kurjategija modelleerimise meetod materiaalse jälgede põhjal. Antud meetod arvestab kurjategija tunnuseid, omadusi, käitumisharjumusi ja teisi asjaolusid ning võimaldab koostada kurjategija "otsingu mudelit, lihtsustamaks kurjategija tabamist ja kuriteo lahendamist.

Lõputööl on kaks eesmärki. **Esimene eesmärk** on teavitada nii politseiametnikke, kui ka teisi huvitatud isikuid, kurjategija modelleerimise meetodi olemasolust, kuriteo toimepannud isiku mudeli koostamise võimalusetest materiaalse jälgede põhjal ja isikutunnustest, mida on võimalik modelleerida. Sellega loodetakse tekitada lugejale huvi antud valdkonna põhjalikumaks uurimiseks. **Teine eesmärk** on välja selgitada Kesklinna Politsei jaoskonna (edspidi PJ) kuritegude uurijate teadlikkus modelleerimise meetodist ja selle rakendamise igapäevases politseitöös. Teise eesmärgi tulemusena soovib töö autor välja selgitada, milline on tänapäeva modelleerimise meetodi kasutamine Eestis, nimelt mida teavad ja kuidas kasutavad Kesklinna PJ varavastaste ja isikuvastaste kuritegude uurijad modelleerimise meetodit. Ankeetküsitluse läbiviimisega ja analüüsiga jõutakse järeldusele, millised on võimalikud probleemid meetodite kasutusele võtmiseks. Probleemide teadlikkus annab võimaluse neid analüüsida ja tulevikus kõrvaldada.

Lõputöö **uurimusküsimusteks** on:

- modelleerimise meetodi põhialused;
- materiaalsete jälgede liigid;
- milline on Kesklinna PJ uurijate teadlikkus kurjategija modelleerimise meetodist;
- modelleerimise meetodi kasutamine politseitöös.

Lõputöö eesmärgi saavutamiseks ja uurimusküsimustele vastamiseks viiakse läbi **teoreetiline ja empiiriline uurimus**. Teoreetilise uurimismeetodina kasutati kriminalistilise modelleerimise meetodi kohta info kogumist ja analüüsi, modelleerimise meetodit kirjeldavate autorite omavahelist võrdlust ning erinevate modelleerimise meetodite näiteid. Empiirilise uurimismeetodina rakendati ankeetküsitluse läbiviimist Kesklinna PJ isikuvastaste ja varavastaste kuritegude uurijate hulgas. Lisaks antakse töös ülevaade, kurjategija materiaalsetest jälgedest ning samuti puudutatakse riivamisi trassoloogiat, antropoloogiat ja teisi teadusharusid.

Töö autori arvates kasutatakse Eestis modelleerimise meetodit harva, mille võimalikeks **probleemideks** on uurijate vähesed teadmised modelleerimise meetodist ja selle võimalustest, politseinikel puuduvad vajalikud teadmised ja oskused antud valdkonnas.

Ning enamuse õppematerjali on koostatud võõrkeeles. Lisaks selgus ankeetküsitlusest, et esmased menetlustoimingud, mis teostati kuriteo sündmuskohal, on puudulikud, ametkondade omavaheline koostöö on halb ning rahalisi ja inimressursse napib.

Loodetavasti leiavad midagi kasulikku antud lõputööst nii eksperdid kui ka tavapolitseinikud. Antud töö tutvustab modelleerimise meetodit, kuid ei õpeta otseselt kuidas koostada tundmatu kurjategija mudelit, see näitab menetlejale või kriminalistile, milliseid järeldusi on võimalik teha uurides kurjategija materiaalseid jälgi ning millistele asjaoludele ja materiaalsetele jälgedele oleks tarvis pöörata rohkem tähelepanu. Seda selleks, et hiljem spetsialist - modelleerija, kasutades oma teadmisi ja oskusi ning tuginedes menetleja poolt hangitud informatsioonile, saaks koostada tundmatu kurjategija mudeli.

1. MODELLERIMISE PÕHIALUSED

1.1. Modelleerimine ja mudelid

Modelleerimise meetodit hakati kasutama kuritegude uurimisel juba alates eelmise sajandi keskpaigast. Meetodi populaarsust võib selgitada tema abistava funktsiooniga kuritegude uurimisel ja lahendamisel. Kurjategija isiksuse modelleerimisest teostati praktiliselt samast ajast, kuid vaatamata sellele meetodi teoreetiline läbitöötatus ei ole veel kõrgel tasemel. Sellist väidet tõestab fakt, et hetkel puudub kurjategija isiksuse loomise mudeli ühtne terminoloogiline definitsioon. Enamus antud erialakirjanduse autoritest kasutavad terminit “portree“ ja “profiil“ : “kurjategija psühholoogiline portree“, “kurjategija profiil“, “kurjategija psühholoogiline profiil“, “tundmatu subjektide psühholoogiline rekonstruktsioon“, “sarimõrvari profiil“, “tõelise mõrvari profiil“, “Psühholoogiline-kriminalistiline portree“ või “Kurjategija kriminalistiline iseloomustus“, “ tagaotsimise profiil“ jne (Дяблова 2009).

Samuti võib märkida, et terminit “portree“ kasutavad enamasti venemaa autorid, teised välismaa autorid kasutavad terminit “profiil“. Antud erinevus võib selgitada sõnade “portree“ ja “profiil“ ühtimatu tähendusega venekeeles.

Enamikes kirjandusallikates räägitakse kurjategija psühholoogilisest portree või profiili kasutamisest korduvate kuritegude (enamasti seksuaalkuriteod) uurimisel ja avastamisel, kuid kuriteo korduvus ei ole kohustuslik tingimus kurjategija profiili koostamisel. Korduvuse tähtsus seisneb profiili koostamise kergendamises. Tänapäeval kasutatakse tundmatu kurjategija modelleerimise meetodeid enamasti sarikuritegude uurimisel nagu:

1) mõrv, 2) mõrv koos seksuaalkuriteoga, 3) vargused, 4) süütamised, 5) anonüümsed ähvardused (Casey-Owens. M. 25.03.2011.)

Samuti võib kohata kirjanduses ka teisi näiteid, kus kasutatakse kurjategija

modelleerimise meetodit. Nii proovisid näiteks Iisraeli julgeoleku spetsialistid kasutada modelleerimise meetodit islami enesetapurterroristide profiili koostamiseks (Kypшев 2003:137-138).

Arvatavasti tundmatu kurjategija modelleerimise meetodit on otstarbekas kasutada ka teiste **lahendamata jäänud kuritegude** uurimisel.

Lahendamata kuritegude all peetakse silmas “pimedaid“ või “arusaamatuid“ kuritegusid (ei ole teada kuriteo toimepanemise asjaolud, ei ole teada kurjategija). Selliste kuritegude põhitunnus – infopuudulikkus, uurijal puudub vajalik informatsioon edasiste uurimustoimingute läbiviimiseks. Kõige levinumad kuriteod, mis jäävad tavaliselt lahendamata on: isikliku ja riigivara vargused, tahtlikud raskete ja kergete kehavigastuste tekitamised, röövimised, vägistamised.

Lahendamata jäänud kuritegude puhul ei ole teada seost kuriteosündmusega ja isikutega, kes puutusid sündmusega kokku, teadmata seos kurjategija ja kannatanu vahel, ei ole teada seos kuriteo tagajärgedega ja kuriteo toimepanemise kohaga. Kõik need asjaolud ja seosed on jäänud uurijale väljaselgitamata, mille tõttu kuritegu jäi lahendamata ja kurjategija tabamata.

1.2. Kurjategija modelleerimine ja mudeli koostamine (loomine)

Tundmatu kurjategija on peamine element lahendamata ja lõpetamata kuritegude uurimisel. Just tema tuvastamisele ja paljastusele on suunatud enamik uurimismeetodeid, sealhulgas ka modelleerimise meetod. Kurjategija modelleerimisele antakse erinevaid definitsioone, kokkuvõtlikult võib sõnastada antud tegevus järgmiselt:

modelleerimine on protsess, mille käigus toimub kriminalistikaline tähendusliku informatsiooni kogumine kurjategija tunnustest ja omadustest ühtsesse infosüsteemi. Kriminalistikaline tähenduslik informatsioon hangitakse kuriteo uurimise ajal, uurides kuriteo materiaalseid ja ideaalseid jälgi.

Kriminalistikalise modelleerimise (edaspidi modelleerimise) jaoks omavad tähtsust ainult need kurjategija tunnused ja omadused, mis osalesid kuriteo toimepanemise mehhanismis. Omavad võimalusi jätta jälgi teistele objektidele ja omakorda võimaldavad jäädvustada teisi objekte, isikuid ja tingimusi enda peale.

Modelleerimise meetodi objektina tuleb vaadelda tundmatu kurjategija isiksust. Tundmatu kurjategija modelleerimine on praktiline tegevus kuritegude uurimisel, mis sisaldab endas kurjategija isiksuse mõttelise ja materiaalse mudeli loomist. Kurjategija isiksuse materiaalseks mudeliks võivad olla arvuti abil loodud virtuaalsed matemaatilised mudelid, maketid, mulaažid. Mõttelised mudelid on kurjategija isiksuse mudelid, mis „sünnivad“ uurija teadvuses kuriteo uurimise ajal.

Kurjategija mudelid peavad aitama kuriteo uurimisprotsessi, leidma kurjategija otsimise suuna ja samuti aitama prognoosida kurjategija võimalikku edasist käitumist.

Tundmatu **kurjategija mudel** on ühine infosüsteem kurjategija tunnustest ja omadustest, mis on loodud kriminalistiliselt tähendusliku informatsiooni põhjal, kuriteojälgede uurimisel.

Tundmatul kurjategijal on mitmesuguseid tunnuseid ja omadusi, seoses sellega on ka palju nende kajastamise vorme, mis omakorda eeldavad kriminalistikaliste mudelite mitmekesisust.

Sõltuvalt mudeli kajastamise vormist, võivad mudelid olla mõttelised, materiaalsed, arvuti-graafilised või informatiivsed.

Modelleerimise mahu poolest võivad mudelid olla – integratiivsed (üldised), hõlmates võimalikult maksimaalset kurjategija tunnuste arvu (kurjategija tagaotsimiskaardid; foto kartoteegid; teadmata kadunute kaardid; tundmatud laibad; samuti personaalsed tunnused, nagu näiteks sõrmejälgede daktüloskoopiline kaart).

Funktsionaaleesmärgi poolest – tagaotsimismudelid, identifitseerimismudelid, arve registreerimise mudelid, eksperimentaalsed mudelid, profülaktilised mudelid.

Kurjategija isiksuse kriminalistikalise informatiivmudeli loomist võib vaadelda süsteemi kujuna, mis sisaldab endas järgmisi etappe:

1. Kurjategija mudeli loomine, milles on arvestatud tema bioloogilisi, sotsiaalseid ja psühholoogilisi iseloomustusi (tunnused).
2. Ühise mudeli loomine, mis sisaldaks kõiki eelpool mainitud kurjategijate tunnuseid.
3. Kurjategija mudeli korrigeerimine arvestades konkreetse kuriteo kriminalistiliselt iseloomulikke andmeid ja kurjategija tüpoloogiliselt kriminalistilisi iseloomustusi.

Kurjategija isiksus on keeruline dünaamiline süsteem. Tegemist on kuriteo

toimepanemise mehhanismi ühe komponendiga, mille ilmumise tulemusena ilmuvad väliskeskkonnas erineva iseloomuga muudatused - kuriteo jäljed. Just nende materiaalsete ja ideaalsete jälgede põhjal teostatakse kurjategija isiksuse modelleerimist. (Информация...31.03.2011).

Kuid enne modelleerimise juurde asumist, oleks vaja eelnevalt välja selgitada kuriteo jälgede klassifikatsioon kriminalistikas ja jälgede tekkimise mehhanismid.

2. KURITEO JÄLJED

2.1. Õpetus jälgedest, jälgede klassifikatsioon kriminalistikas

Jäljed on sõnatud sündmuste tunnistajad ja kriminalist on eelkõige jälgede lugemise spetsialist. Kuid nagu väitis tuntud Austria kriminalist ja teadlane Hans Gross, jäävad jäljed arusaamatuteks, kui ei tea millised tegurid (jõud) neid tekitavad (Основы... 15.03.2011.).

Selleks, et paremini aru saada jälgedest ja nende tekkimise mehhanismist, tuleb pöörduda kriminalistika teaduse haru – trassoloogia – juurde.

Trassoloogia ehk õpetus jälgedest, on kriminalistika osa, mis tegeleb jälgede uurimisega, töötab välja võtteid, meetodeid ja teadus-tehnilisi vahendeid jälgede avastamiseks, fikseerimiseks, äravõtmiseks ja uurimiseks.

Iga sündmus, seal hulgas ka kuriteo sündmus, eeldab kahe või enamate objektide omavahelist mõjutamist. Selliste omavaheliste mõjutamiste tulemusena ilmuvad ühel objektil teise objekti jäljed. Objekt, mis jätab jälgi on jäljestav ning objekt, mis võtab jälgi vastu on jäljestatav.

Peamiselt kõik kuriteo jäljed on kriminalistikalise tähendusliku informatsiooni kandjad kuriteost. Kuriteo jälgi võib nimetada ka tõendusliku informatsiooni allikateks. Kuriteo jäljed on kuritegeliku tegevuse kriminalistiliselt tähenduslikud kajastused ning neid võib jagada kahte liiki: ideaalsed ja materiaalsed.

- **Ideaalsed jäljed** on “jäljed“ või “märgid“ kuriteo sündmusest, mis jäädvustusid inimese teadvuses ja mälus. Nendeks inimesteks võivad olla: kuriteo toimepanija ise, kuriteo pealtnägijad ja muud tunnistajad. Мõnikord nimetatakse antud tüüpi jälgi ka “intellektuaalseteks“ või “mälu“ jälgedeks (Калистова ...05.04.2011.).

- **Materiaalsed jäljed** on jäljendid sündmusest erinevatel materiaalsel objektidel: objektide sees- ja välispinnal, dokumentidel, laibal või kannatanu kehal, kuriteo sündmuse olustikus jne. Enamus kriminalistiliselt tähenduslikku informatsiooni kandvad jäljed on materiaalsed jäljed.

Materiaalsed jäljed jagunevad: peegeldused, esemelised jäljed ja ainete jäljed.

1. Jälje peegeldus, mis on esilekutsutud kuriteosündmusega, kujunenuna objekti välispinnal tekkinud jälg, mis on jäetud teisele objektile - jäljekandjale (käe- ja jalajäljed, jalatsijalg, rehvide jäljed, jt.)

2. Esemelised jäljed - materiaalsed objektid, nende tekkimine, asendi-olukorra muutus või mille seisund on seoses kuriteo sündmusega. Need toovad esile materiaalsed muutused kuriteo sündmuse olustikus (kuriteoriist, kuritegeliku koosmõju objektid, esemete osad, varastatud esemed)

3. Ainete ja materjalide jäljed - määratud kogus vedelaid-, tahkeid-, puidust materjale, mis kajastavad jälje kujunemise objekti sisemisest ehitusest (keemiline koostis, aine füüsikaline struktuur, materjal, objekt)

Jäljestava objekti järgi jagunevad jäljed järgmiselt:

1. Inimese jäljed - käenaha papillaarkurrustiku jäljed, paljajalajäljed, hambajäljed, huulejäljed, kindad, veri, sülg, lõhn, aga ka teiste kehaosade ja riiete jäljed
2. Esemete jäljed - murdmisriista ja töövahendite jäljed
3. transpordivahendite jäljed, jalats; lahingutegevuse ja erivahendite jäljed
4. loomade jäljed – hobuse kabjajäljed, koera või kassi käpajäljed

Jälje tekkemehhanismi järgi jagunevad jäljed:

1. Mehhaanilised jäljed (löögi jäljed, lõikamise jäljed, puurimise jäljed, surumise – pressimise jäljed, libisemise jäljed, lõikejäljed, tükeldamise jäljed, raiumisjäljed)
2. Keemilised jäljed (nt lõhnajäljed)
3. Termilised jäljed (sulatamisjäljed, küpsetusjäljed)

Sõltuvalt jälje tekke tingimuste vormilisest kujunemisest:

Lähtudes jäljestava ja jäljestatava objekti vahelisest kontakti laadist, jagunevad staatilised ja dünaamilised järgmiselt:

Dünaamilised - pidurdusjalg autotranspordi libisemisel või lohisemisel, suusa ja rehvi libisemisjäljed, peitli ja kirve raiumisjäljed

Staatilised - jälgede jätmisel ei nihku jäljestav ega jäljestatav objekt piki puutepindu

(jala- ja sõrmejäljed, ka murdmisriista jäljed, liiklusvahendi - ratta veeremisjäljed)

Süvendjäljed (Jalatsijalg liivas) - tavaliselt nähtav jälg, harvem vähenähtav. Tegemist on jäljestatava objekti pinnakihi püsivate muutustega

Pindjäljed - võivad esineda nähtava, vähenähtava või nähtamatu jäljena; tekib kõrvaliste aineosakeste kandumisel jäljestatavalt objektilt jäljestavale objektile (jalatsi niiskele tallale jääb tolm tolmuselt põrandalt)

Kattejälg - nähtavad, vähenähtavad, nähtamatud – jäljestatavat objekti mõjustatakse väljastpoolt puutepinda (näiteks ese, mis seisab pikemat aega lauapaberiga kaetud kirjutuslaual)

Nähtavuse astme järgi jagunevad materiaalsed kuriteojäljed järgmiselt:

1. Nähtavad (nt vere tilk, auto rehvi jäljed)
2. Vähenähtavad (käejäljed kõval ja siledal pinnal)
3. Nähtamatud või latentsed (käejäljed paberil või riietel)

(Lall 2010).

2.2. Kurjategija jäljed

Uurimisele pakuvad huvi ainult need jäljed, mis on seotud kuriteoga. Kurjategija jäljed on informatsiooni allikad kurjategija isiksusest, mis on tekkinud kurjategija tegevuse käigus ehk kurjategija tegevuse tulemusena. Kurjategija jäljed on:

- a) jäljed, mis on tekkinud kurjategija tegevuse käigus, seoses kuriteo ettevalmistamisega, toimepanemisega ja kuriteo varjamisega;
- b) jäljed, mis on tekkinud paralleelselt kuriteo sündmusega, kuid ei ole seotud kuriteoga;
- c) politsei ja muude asutuste andmebaasid, mis sisaldavad informatsiooni uurijale huvipakkuvatest isikutest.

Jäljed, mis tekkisid kurjategija tegevuse käigus, seoses kuriteo ettevalmistamisega, toimepanemisega ja kuriteo varjamisega, on kõige arvukam osa kurjategija jälgedest. Need jäljed liigitakse ideaalseteks (inimeste teadvuses tekkinud) ja materiaalsseteks, mis kajastusid materiaalsel objektidel. Materiaalseid jälgi uuritakse enamasti kriminalistikas. See on kõige arvukam jälgede grupp, mis hõlmab materiaalseid

moodustisi (kajastused, esemed, ained) või materiaalseid ilminguid (nähtused), mis on seotud kuriteo sündmusega (nt kuriteo paigalt kurjategija poolt kaasa võetud objektid) (Жбанков 1993).

Materiaalsed jäljed võivad kanda informatsiooni inimese (kurjategija) antropoloogiliste, funktsionaalsete ja psühholoogiliste eripärade kohta, samuti tema poolt tehtud tegevuste järjestusest, liigutuste dünaamilisest iseloomust, amplituudist, kiirusest, lihaste jõust jne. Mõnikord võimaldavad materiaalsed jäljed, näiteks murdmisriista jäljed, luua ettekujutust kurjategija elukutselistest tunnustest, tööerialast, kurjategija vanusest, kasvust, lihasjõust, samuti oletada kas kurjategija oli paremakäeline või vasakukäeline.

Lähtudes lõputöö eesmärgist hakkamegi põhjalikult uurima kurjategija materiaalseid jälgi, mille abil oleks võimalik koostada kurjategija mudelit.

3. KURJATEGIJA MUDELI KOOSTAMISEKS VAJALIKUD ANDMED

Nagu oli juba mainitud - **kurjategija mudel on** ühine infosüsteem kurjategija tunnustest ja omadustest. Kurjategija mudelit võib nimetada informatiivmodeliks, sest ta annab orienteeriva iseloomuga informatsiooni otsitava kurjategija kohta.

Kurjategija isiksuse informatiivmodeli loomine koosneb kolmest etapist:

1. Kurjategija mudeli loomine, milles on arvestatud tema bioloogilisi, sotsiaalseid, psühholoogilisi ja muid iseloomulikke tunnuseid.
2. Ühise mudeli loomine, mis sisaldaks kõiki eelpool mainitud kurjategija tunnuseid.
3. Kurjategija mudeli korrigeerimine, arvestades konkreetse kuriteo kriminalistiliselt iseloomulikke andmeid ja kurjategija tüpoloogilisi kriminalistilisi iseloomustusi (Информация...31.03.2011).

Antud töös keskendutakse esimesele etapile. Selleks, et võimalikult täiuslikult kajastada kurjategija isiksuse tunnuseid, tuleb eraldi välja tuua iga kurjategija tähenduslik tunnus ning seejärel saab nende tunnuste põhjal koostada kurjategija mudeli.

Siinkohal peaks mainima, et viimastel aastatel on ilmunud ka uudseid ettepanekuid kurjategija modelleerimise valdkonnas. Nii teeb näiteks Timofeeva A. oma dissertatsioonis ettepaneku klassifitseerida isikutunnused ja omadused teistmoodi. Nimelt inimese tunnused ja omadused, mida kasutatakse kurjategija mudeli koostamiseks, võib liigitada järgmiselt: levimise järgi (võib kohata väga tihti, tihti, harva, väga harva); maskeerimise võimaluse järgi (mitte maskeeritavad - kasv, kehaehitus jne; suhteliselt maskeeritavad - soo tunnus, mõned füüsilised vigastused, vasakukäelisus jne; maskeeritavad – juuste värv, soeng, vuntside ja habeme olemasolu, riided jne), peegeldamise tingimuste järgi (materiaalsed ja ideaalsed peegeldused, mis ilmnevad staatikas, dünaamikas, kõnes ja lõhnas) (Тимофеева 2010).

See, milliseid isikutunnuseid ja omadusi kasutada kurjategija mudeli koostamiseks, on

modelleerimise spetsialisti enda otsustada.

Antud töös on võetud kurjategija mudeli koostamise lähteandmeteks kurjategija antropoloogilised, füüsilised, psüühilised ja sotsiaal-professionaalsed (elukutselised) tunnused.

3.1. Antropoloogilised ja füüsilised tunnused

Inimese antropoloogilised ja füüsilised tunnused võib ühendada ühte gruppi, kuna antropoloogia (Greeka keelest *anthropos* –inimene ja *logos* – õpetus) on teadusharu, mis uurib inimest kui bioloogilist ja sotsiaalset olendit, tema iseärasusi ja põlvnemist, seal hulgas ka inimese kehaehituslikke iseärasusi. Kitsamalt eristatakse füüsilist antropoloogiat ja kultuurantropoloogiat. Füüsiline antropoloogia tegeleb peamiselt inimese füüsilise karakteristika uurimise ja analüüsiga. Kultuurantropoloogia uurib inimest kui ühiskondlikku olevust, tema käitumismustreid, tavasid, kombeid (Vikipeedia... 25.03.2011).

Rääkides kurjategija antropoloogilistest tunnustest peaks kindlasti mainima Itaalia psühholoogi ja kriminoloogi Cesare Lombroso't (1836-1909), kes oli otseselt seotud kriminaalantropoloogia rajamisega. C. Lombroso kuulsaim teos on "Kuritegelik inimene" (1876). Selles raamatus väidab Cesare Lombroso, et inimeste seas on olemas "sündinud kurjategija" tüüpi inimesi. Antud tüüpi on võimalik kergesti tuvastada teatud füüsiliste tunnuste nõ tähiste järgi: eelkõige kolju kuju, näojoonte, näo kortside järgi jne. Samuti C. Lombroso märkas, et mõnedel "sündinud kurjategijatel" on erilised psühholoogilised tunnused (nt. tundetus valule) ja nad on sünnist saati määratud tulevikus olema kurjategijad. Hiljem muutis C. Lombroso oma varaseid arusaamisi "sündinud kurjategija" tüübi kohta ning pakkus välja "sündinud kurjategijate" liigitamise nelja gruppi: mõrtsukad, vargad, vägistajad ja kelmid. Igal grupil on omased iseloomulikud füüsilised ja psüühilised tunnused.

MÕRTSUKAD. Mõrtsuka tüübil on selgesti nähtavad kurjategija anatoomilised iseärasused, nimelt järsk otsmik, väga suured (laiad) põsesarnad, hiiglasuured silmakoopad, etteulatav neljakandiline lõug. Eriti ohtlikel mõrtsukatel on valdavalt kõver pea, pea laius on suurem kui pea kõrgus, nagu on kitsas (pea tagumine poolümberrõõm on rohkem arenenud, kui pea esimene poolümberrõõm), sagedasti on

neil tumedad lokkis juuksed, hõre habe, tihti on suurenenud kilpnääre ja lühikesed käelabad. Samuti võib lugeda mõrtsukate eritunnuseks külma ja liikumatut (klaasistunud) pilku, verrega valatud silmad, allapoole keeratud (kotka) nina, liiga suured või vastupidi liiga väikesed kõrvanibud, peenikesed huuled, teravalt väljapaistvad kihvad.

VARGAD. Varastel on piklikud pead, musta värvi juuksed ja hõre habe, nende vaimne areng on võrdlemisi kõrgem kui teistel kurjategijatel, välja arvatud kelmidel. Enamikel varastel on nina sirge, tihti nõgus, tömp, lühike, lai, kokkupressitud, paljudel juhtudel on nina viltu kummalegi poole. Silmad ja käed on rahutud ja liikuvad (vargad väldivad inimestele otsa vaatamist, ei taha kohtuda vestluspartneri otsepilguga – varastel on “jooksvad“ silmad).

VÄGISTAJAD. Vägistajatel on punnis silmad, nägu on õrn, huuled on suured, ripsmed on pikad, nina võib olla kokku pressitud, mõõduka suurusega, ühele või teisele poole kõverdatud. Enamus vägistajatest on kuivetud ja rahhiitilised blondid.

KELMID. Kelmidel on tihti sõbralik, heasüdamlik ja lahe välimus. Nägu on kahvatu, silmad on väikesed, pilk on kalk, nina on kõver, pea on kiilas.

Uurides kurjategijate käekirju, märkas C. Lombroso käekirjade iseärasusi erinevatel kurjategija gruppidel. Näiteks mõrtsukate ja röövlite käekirjas on tähed pikendatud kujuga, kõverajoonelised ja kindlate tähtedega lõpus. Varaste käekirja iseloomustavad laiendatud tähtede kuju, ilma teravate kontuurideta ja kõverajooneliste lõppudeta.

C. Lombroso teooriat kritiseeriti suhteliselt palju, kriitika oli asjakohane, samas ka põhjendamatu. Tänu asjakohasele kriitikale vaatas C. Lombroso üle oma esmased järeldused ja väited ning hiljem tunnistas, et „sündinud kurjategija“ tüübi alla sobiv inimene ei pea ilmtingimata toime panema kuritegu. Kui inimesel on soodsad välis- ja sotsiaalsed faktorid, võivad jääda tema kuritegelikud kalduvused realiseerimata kogu elu vältel. Sellest võib teha järelduse, et kõik, kellel on liikuvad silmad, ei ole vargad, ja need, kellel on väljapaistvad kihvad, ei ole mõrtsukad. Antud loogiline järeldus raskendab modelleerimise protsessi ja toob kaasa modelleerija töömahu suurendamist.

Enne kurjategija mudeli koostamist, tuleb eelnevalt uurida sündmuskohal avastatud materiaalseid jälgi, mille võis jätta kurjategija. Need jäljed võivad anda ettekujutuse kurjategija anatoomilistest tunnustest ja omadustest. Sündmuskohalt leitud jälg (nt jalajalg, käejalg, hammaste jälg või kõrva jäljend) annab asjatundjatele ettekujutuse

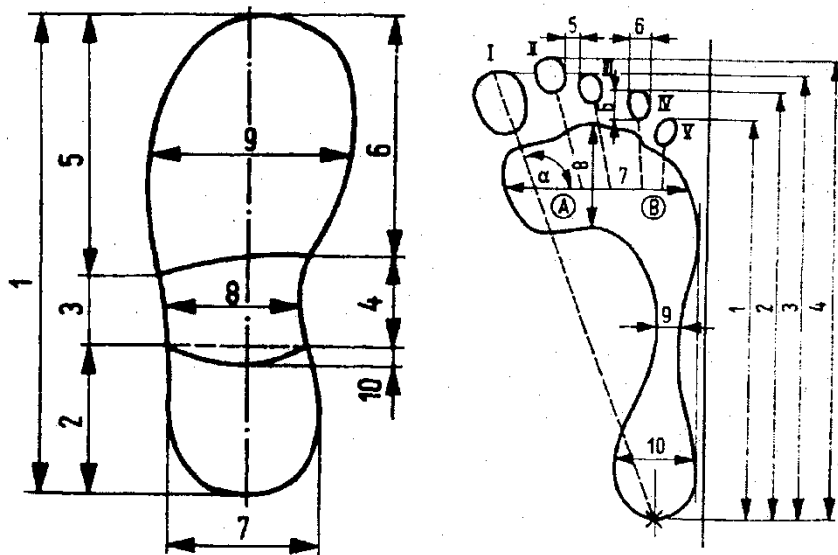
mitte ainult sellest, et tegemist on inimese mitte loomaga, vaid võimaldavad modelleerida ka muid kuriteo asjaolusid ning kurjategija tunnuseid ja omadusi.

Modelleerimise meetod võimaldab näiteks tuvastada jalatsijälgede järgi kurjategija orienteeruvat pikkust (vt tabel 1) (Антонов и др 2002:137).

Tabel 1. Inimese oletatav pikkus jalanõu jälje järgi

Jalanõu jälje pikkus (cm)	Arv, millega tuleb korrutada jalanõu jälje pikkus
Kuni 219	7.17
220 – 229	6.84
230 – 239	6.61
240 – 249	6.55
250 – 259	6.40
260 – 269	6.32
270 – 279	6.25
280 – 289	6.12
290 – 299	6.0

Üksiku jala- või jalatsijälje järgi on võimalik identifitseerida inimest, samas ka lahendada muid kuriteo rekonstrueerimise küsimusi. Uurides põhjalikult jälje kuju võib tuvastada, kas inimene: seisis, liikus, mis kiirusega ta umbes liikus (sõltuvalt kui selgelt jäädvustas pinnas jalatsi kontsa, vaheosa või varvaste osa). Palja jala jälje järgi on võimalik oletada inimese orienteeruvat kasvu. Selleks on vaja enne teada saada, kas jälje jättis naine või mees. Seejärel meeste puhul on vaja korrutada jälje pikkus 100-ga ja siis jagada 15,8-ga (nt jälje pikkus 28cm, siis $28 \times 100 / 15,8 = 177,2 \text{cm}$). Naiste puhul tuleb teha kõik samal viisil, kuid korrutada 15,5-ga (nt. Jälje pikkus- $24 \times 100 / 15,5 = 154,8 \text{cm}$). Palja jala ja jalatsi osade nimetused ja mõõtmised on toodud allpool (vt Joonis1) (Аверьянова, Белкин и др 2000:301).

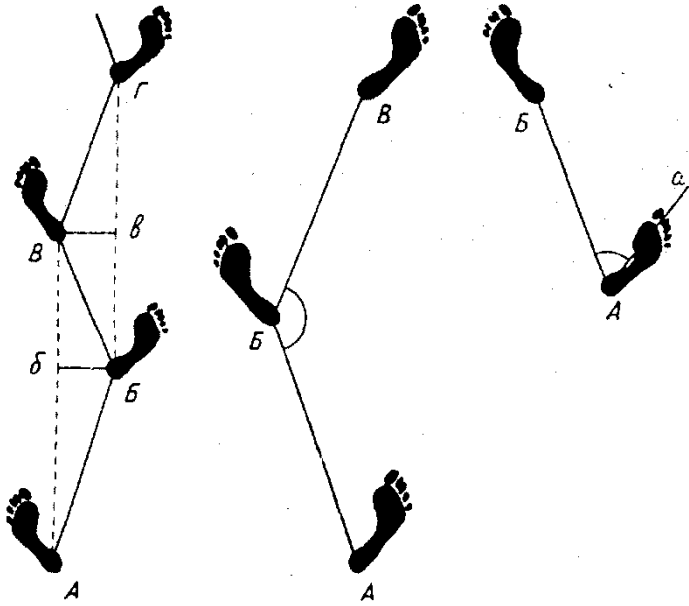

Joonis 1. Jalatsi ja jala talla osad (mõõtmine).

Jalatsi tald: 1 — jalatsi talla üldpikkus, 2 — kontsa pikkus, 3—4 —vaheosa pikkus, 5—6 —pooltalla pikkus, 7 —kontsa laius, 8 —vaheosa laius, 9 pooltalla laius, 10 —kontsa esiosa väljalõike suurus.

Jala tald: 4 — jala talla üldpikkus, 1, 2, 3 —• suurus varvaste otstest kuni kanna ääreni, 5 — vahe varvaste vahel, 6 —varba suurus, 7 — toetatud pooltalla laius, 8 — pooltalla pikkus, 9 — vaheosa laius, 10 — kanna laius.

Jalatsijälgede raja järgi on võimalik tuvastada kurjategija sugu. Selleks tuleb arvestada jalanõu tüüpi ja sammu pikkust. Kõndimise ajal on meeste sammu pikkus 76-85cm, naistel aga 50-60cm(on ka erandeid). Kõndimise tempo suurendamisel kasvab ka sammude pikkus. Maksimaalne sammu pikkus saavutatakse, kui kõnnitakse 150-170 sammu minutis. Aeglase jooksu sammu pikkus meestel on 85-100 cm, kiire jooksu sammu pikkus on meestel 150cm. Jalalaba pöörde nurk meestel on 18-25%, naistel 12-20%.(Vt. Joonis 2) (Аверьянова, Белкин и др 2000:305).

Joonis 2. Jalatsijälgede rada (skeem). A, B, B, Γ — kõndimisjoon, AB — Parema jala sammu pikkus, BB — Vasaku jala sammu pikkus, $B\beta$ — parema sammu laius, $B\delta$ — vasaku sammu laius, ABB — vasaku sammu nurk, BAa — jalalaba pöörde nurk.

Inimese orienteeruvat pikkust on võimalik tuvastada keskmise sammu pikkuse järgi korrutades seda arvu 3,2'ga. Uurides sammude rada selgus, et inimese keskmise sammu pikkus võrdub 50 cm, korrutades antud number 3,2 võime oletada, et inimene kes jättis need jäljed, on umbes 160 cm pikk. Lisaks eelpoolnimetatud jälje “asjatundjad“ on võimelised oletama jalatsi või jala jälgede järgi selliseid huvitavaid asjaolusid, nagu: karkude või kepi kasutamine, kas inimene liikus pimeduses, milline on inimese oletatav kehaehitus, kas kandis mingit raskust, kui vana see inimene oli jne.

Sündmuskohal otsitakse traditsiooniliselt sõrme papillarkurrustiku jälgi ja käejälgi, kuid võib juhtuda ka nii, et need jäljed ei ole identifitseerimiseks kõlblikud. Mõnikord õnnestub fikseerida ainult käe või üksiku sõrme mōõdud, kurjategija modelleerijale annavad need mōõdud võimaluse oletada nii mõndagi. Käejälje järgi on võimalik oletada kurjategija sugu. Selleks on vaja mōõta käelaba/sõrme pikkused ja laiused (vt Lisa 2) (Определение...15.03.2011).

Enamus kurjategijatest kasutavad kuriteo toimepanemise ajal kindaid (nahast, riidest või kummist). Avastatud kindajälge võib samuti hiljem kasutada kurjategija identifitseerimiseks. Selleks on vaja saada kinnas ja võrrelda jäljega, mis leiti sündmuskohalt. Kinda seest poolt võib leida inimese higieritust, naha osakesi, mis kõlbavad ekspertiisi saatmiseks. Eriti hinnaline kinda ja kindajälje samasuse

tuvastamiseks on kindla õmbluste piirkond, kuna see piirkond on kordumatu ja sobib identifitseerimiseks.

Samuti võib kasutada kurjategija identifitseerimiseks või modelleerimiseks ka teisi inimese kehaosa jälgi (huuled, laup, põsed, lõug, käelaba välimine külg, jalalaba välimine külg).

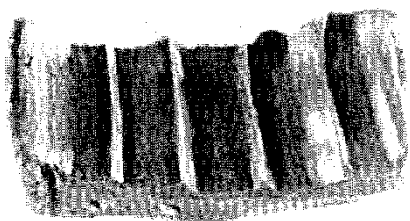
Lähtudes sündmuskohal jälgede esinemise sagedusest, oleks kasulik vaadata lisaks käe, jala ja kinnaste jälgedele ka selliseid sagedalt esinevad inimese jälgi, nagu hambajäljed, küünte jäljed ja vere jäljed, mida võib samuti kasutada modelleerimisel.

Hambajäljed võivad olla toiduainetel (juust, šokolaad, puuviljad, juurviljad jt), teistel esemetel (pudeli kork, tina plomm jt.), kui ka inimese kehal (kurjategija või ohvri). Hambajälgede järgi võib tuvastada jälgede tekkimise tingimusi ja selle, kes need jäljed jättis.

Kujunemise mehhanismi järgi eristatakse hammustuse jälgi (vt joonis 3) ja hambumuse jälgi (vt joonis 4).

Modelleerimise ja identifitseerimise jaoks on eriti informatiivsed hambumuse jäljed (vt joonis 4). Hambumuse jäljest võib järeldada hammaste suurust, kuju, arvu, kalduvusnurka, hammaste vahe ning proteeside olemasolu (kroonid, plommid) (Аверьянова, Белкин и др 2000:306).

Eelpool nimetatud tunnuste kogum, koos hammaste funktsionaalsete tunnustega (hambumuse kuju), aitab identifitseerida isikut, kellele kuuluvad jäetud hambajäljed. Modelleerimise jaoks hinnaline informatsioon hammaste tunnustest on proteeside olemasolu, üksiku või mitmete hammaste anomaaliad, väga suured või väga väikesed hambad (lõuapära).

Joonis 3. Hammustuse jälg

Joonis 4. Alumiste hammaste hambumuse jälg

Modelleerimisprotsessi jaoks hangitud informatsioon tundmatu kurjategija hammaste iseärasustest, võimaldab kitsendada otsingut ja suure vedamise korral, õnnestub ka leida

kurjategija hambakaardi järgi. Siinkohal tuleb mainida hammaste head säilivust ka kõrgemate temperatuuride mõjul (tulekahju) ja pikema aja jooksul (hambad lagunevad väga aeglaselt). Ei tasu unustada ka tundmatute laipade tuvastamise võimalust hammaste ja hambakaartide järgi. Modelleerimise jaoks tundmatu ohvri tuvastamine võib anda uue otsingu suuna, selgitada kuriteo täiendavaid asjaolusid ning leida surmast huvitatud isikuid, kurjategijaid jne.

Küünejälgi võib kõige sagedamini avastada kurjategija ja kannatanu kehal. Küüne jälgede olemasolu, asukoha, arvu ja samuti jälje väljakujunemise järgi, võib saada ettekujutuse sündmuse detailides, mis on kahtlemata tähtis modelleerimiseks. Küünejälgedest võib järeldada, kas ohver osutas vastupanu (ohvril võivad olla ära murtud küüned), kui ohver küünistas ründajat, siis ohvri küünte alt võime leida nahaosakesi ja ründaja kehalt küünejälgi. Lisaks sellele võib teha järelduse ohvri kehal olevatest küünejälgedest, küünistuste tekkimise viisist, kägistamise faktist jne.

Verejäljed on aine jäljed, kuid antud juhul tahaks selgitada verejälje kuju tähendust, mitte vere järgi inimese identifitseerimise võimalusi (DNA, veregrupp, haigused, ravimid jne). Kuriteo sündmuskohalt avastatud verejäljed võivad "jutustada" asjatundjale kuriteosündmuse tähtsaid asjaolusid. Seda on võimalik teha, uurides verejälje kuju, värvi ning liikumise suunda, mis sõltuvad verejälje tekkimise mehhanismist, ohvri asukohast kui ka kurjategija tegevusest.

Kriminalistikas eristatakse järgmiseid verejälgi: vereloik, verepritsmed, veretilgad, verenired, muu verine jälg.

Vereloik sündmuskohal võib tähendada, et inimesel olid vigastatud suured veresooned või ta oli saanud rohkeid kehavigastusi. Mõningatel juhtudel osutab vereloik surma saabumise kohale. Selle järgi on võimalik kindlaks teha, kas laipa on liigutatud või mitte. Lisaks võimaldab laiba asukoha teadmine hiljem taasluua kuriteo sündmustikku ja oletada kurjategija käitumist pärast mõrva.

Verepritsmed mis langesid madalalt kõrguselt (15-20cm), on ümara kujuga. Kõrguse suurendamisel (50-60cm) verepritsmete kuju muutub ebaühtlaseks. Kui verepritsmed langevad üle 2 meetri kõrguselt, siis pritsmete äärte kujud muutuvad sakilisteks ja põhipritsme jälje ümber tekivad hüüümärgikujulised lisa pritsmed („hüüümärgi“ terav ots on suunatud põhipritsme jälje suunas). Modelleerimise jaoks annavad verepritsmed järgmist informatsiooni: verepritsmete järgi võib tuvastada pritsmete allika, kust need

verepritsmesid välja lendasid; vahemaa verepritsmete allikast kuni pinnani, kuhu need pritsmed maandusid; verepritsmete tekkimise tõenäoline põhjus.

Veretilgad tekivad arterisoonte vigastamisel ja vere lendamisel arteri rõhu mõju tõttu. Näiteks verise esemega või kehaosaga vehkimisel; löömise ajal vastu kohta kus oli kogunenud veri (vereloik, lõmastatud pea juustesse sisseimbunud verega). Veretilgad võivad olla erineva kujuga (ümmargused, hüüümärgikujulised) ja erinevate suurustega (pisikesed täpid või mitme millimeetrised).

Verenired tekivad vere voolamisel mööda keha või riiete pinda. Verenire alumine ots võib olla intensiivsema punase värvi tooniga ja tilga kujuga. Verenire suund näitab keha asukohta ja kust veri voolas. Muutuv verenirede suund riietel annab märku, et keha liigutati (nt pöörati ümber).

Muud verised jäljed on näiteks verised naha papillaarkurrustiku jäljed, jalatsi verised jäljed, verised tapmisriista jäljed, pühitud verejäljed jne.

Teadmised verejälgede tekkimise mehhanismist, vere pritsmete kujude muutustest, vere hulgast, värvi erinevused (sõltuvalt vigastustest) ja muud, aitavad taastada kuriteosündmuse ning koostada kurjategija käitumise mudelit. Hiljem kasutatakse antud informatsiooni kurjategija mudeli koostamisel (Аверьянова, Белкин и др 2000:308-311).

3.2. Psüühilised tunnused (kurjategija profileerimine)

Kurjategija mudeli teiseks modelleeritavaks tunnuseks võib vaadelda inimese psüühilisi tunnuseid, seal hulgas ka kurjategija profileerimise võimalusi.

Inimese psüühilisi tunnuseid käsitletakse psühholoogias. **Psühholoogia** on teadus, mis uurib inimese psüühikat, käsitleb vaimseid protsesse ja käitumist ning nendevahelisi seoseid.

Kuriteosündmusest võib oletada, milline inimese tüüp on võimeline toime panema antud kuritegu. Seda asjaolu hakati kasutama kriminalistikas lahendamatu kuritegude uurimisel. Oli välja töötatud uus kuriteo uurimise meetod, kus hakati koostama kurjategija psühholoogilist profiili kui tundmatu kurjategija portreed. Eriti efektiivne on kasutada antud portreed sarimõrvade uurimisel. Esimene teaduslikult välja töötatud

psühholoogiline profiil oli koostatud detsembris, 1956 aastal, New York'is. Profiili koostajaks oli newyorklasest psühhiaater James A. Brussel, kes koostas tol hetkel, tundmatu sarimõrvari psühholoogilist profiili. See sarimõrvar, keda ajalehed kutsusid „hullumeelseks pommitajaks“, terroriseeris üle 10 aasta New York'i paigaldades pomme nii raamatukogudesse, kontserdisaalidesse, kinodesse, raudteejaamadesse ja teistesse avalikesse kohtadesse. Tänu politsei ja psühhiaatri koostööle tabati sarimõrvar (Образцов 2003 :103-104).

Psühholoogiline profiil kajastab sisemisi, psühholoogilisi, aga ka käitumuslikke inimese tunnuseid. Profiili põhifunktsioon on olla, tuvastamata kurjategija isiksuse välja selgitamisel, tagaotsimise abivahendiks.

Kurjategija psühholoogiline profiil koostatakse temas kajastatud tõeste teavete alusel ning oletusliku iseloomuga andmete põhjal. Oluline on ka see asjaolu, et antud meetod „ei tööta“ kõikide kuritegude lahendamisel. Eelkõige kasutatakse kurjategija psühholoogilise profiili koostamise meetodit isiku vastu suunatud kuritegude lahendamisel. Veel üks tähtis piirang seisneb selles, et antud meetod realiseerub sel juhul, kui kuriteo sündmuskoht ja ohvri seisund annavad põhjust järeldada, et kuriteo toimepanejal on olemas mingisuguseid kõrvalekaldumisi käitumises, psüühikas kui ka emotsionaalses seisundis.

Psühholoogiline profiil koostatakse kuritegude lahendamiseks ainult sel juhul, kui kuriteo sündmuskoht ja ohvri seisund annavad põhjust oletada psühhopaatoloogia olemasolust kuriteo toimepanijal. USA profiili koostajad väidavad, et otstarbetu on kasutada psühholoogilise profiili koostamise meetodit juhul, kui tapmine on toime pandud röövimise eesmärgil ja ohver on ainult selle eesmärgi saavutamise vahend. Veel üks kuritegude liik, mille lahendamisel ei soovitata kasutada antud meetodit, on kuriteod, mis on seotud narkootikumide tarvitamisega, kuna narkootiliste aine mõjul on inimese isiksuse tunnused tõsiselt moonutatud. Kokkuvõtvalt võib öelda, et iga kuriteo jaoks, kus nähakse kurjategijal psühholoogilisi kõrvalekalduvuse tunnuseid, võib proovida koostada kurjategija psühholoogilise profiil. Kõige otstarbekam on kasutada antud meetodit mõrvade puhul, mis on toime pandud: seksuaalsete vajaduste rahuldamiseks ohvri sadistliku piinamisega; rappimisega; surma järgsete torke- ja löikehaavadega; kurjategija poolt surnukehaga manipuleerimistega; motiivita süütamistega ja plahvatustega; vägistamisega; rituaalsete mõrvadega.

FBI poolt on välja töötatud viie sammuline või viie etapiline psühholoogilise profiili koostamise skeem.

1. Minevikus toimunud sarnaste juhtumite analüüs, keskendudes kurjategija isiksuse (psühhiaatriline tüpologia) ja kuriteo olemuse põhjalikule uurimisele ja analüüsile.
2. Kuriteo sündmuskoha täielik analüüs.
3. Uurida põhjalikult ohvri ja kahtlustatava suhtlusringkond, harrastused, lemmikud tegevused jne.
4. Kõikide kahtluseliste isikute lisainfo kogumine, eesmärgiga leida nende isikute võimalikud kuriteo toimepanemise motiivi.
5. Kurjategija kirjeldamine (lähtudes tema välimiste käitumuslike ilmingutest ja kurjategija psühholoogilisest tüübist).

Kõige sagedamini kirjeldatakse ja hinnatakse kurjategijat psühholoogilises profiilis, selliseid kurjategijad iseloomustavad andmed nagu näiteks: sugu ja vanus, perekonnaseis, haridus, millega tegeleb (üldised andmed töö kohta), võimalikud reaktsioonid politseipoolsele uurimisele ja ülekuulamisele, seksuaalküpsus, retsidiivsuse võimalus; tõenäolisus, et antud kurjategija oli varemgi toime pannud analoogseid kuritegusid; kurjategija toimiku olemasolu politsei andmebaasis või arhiivis.

Psühholoogilise profiili koostamiseks kasutatakse järgmisi infoallikaid ja materjale:

- 1) Fotod – sündmuskohast; ohvrist; ohvri vigastused, mis on tehtud erinevatest kohtadest ja erinevate nurkadest. Fotomaterjalide suur kogus on väga tähtis profileerija jaoks. Samuti kasutatakse igasuguseid sündmuskoha kaarte, plaane, skeeme ja lisaks sellele analüüsitakse ka muid esemeid, mis leiti ohvri kõrvalt või lähedalt. Maksimaalselt tähelepanu pööratakse igal fotol fikseeritud detailile ja keha asendile sel hetkel, kui leiti surnukeha ning otsitakse loogiline seos objektide ja eeldatava kuriteo käiguga. Politseinikud, kes teostavad laiba läbivaatuse ja muudavad surnukeha asendit, peavad kindlasti fikseerima surnukeha asendi muutuse sündmuskoha protokollis, et ei tekiks valet ettekujutust kuriteo sündmusest. Kuriteo sündmuse ja lähiümbruste fotografeerimine on hädavajalik tingimus kurjategija psühholoogilise profiili koostamisel.
- 2) Lahkamise tulemused ja tehtud järeldused, tähelepanekud. Lahkamise peab läbi viima kohtuekspertiis ja patoloogi teadmistega arst. Lahkamisel peab

kindlasti viibima kriminalist, kelle ülesandeks on erinevate lahkamisestaadiumite fikseerimine fotodel. Hiline lahkamise analüüs peab andma vastuseid järgmistele küsimustele: mis riistaga, kus, mis järjekorras ja kui tugevalt olid tekitatud vigastused, millise vigastuse tagajärjel saabus surm. Täpne vigastuste eraldamine ohvri kehal võimaldab teha oletusi, kas kurjategija rünnak oli ohvrile ootamatu või mõrvale eelnes kaklus ohvri ja kurjategija vahel. Huvipakkuvad on andmed: vigastuste arvust, millised vigastused olid tekitatud peale surma saabumist, millised haavad olid tekitatud läbi riiete ja millised ilma riideteta piirkonda. Vigastuste üldpilt annab võimaluse teha järeldusi kurjategija hingelisest seisundist kuriteo toimepanemise ajal ja pärast kuriteo toimepanemist ning annab võimaluse oletada, kas kurjategija ja ohvri vahel olid mingisugused suhted.

- 3) Ohvri liikumise marsruut enne surma saabumist. Töö asukoht, elukoht, koht kus viimati ohvrit nähti.
- 4) Dokumentatsioon mis sisaldab informatsiooni ohvrist.

Selleks, et luua kurjategija psühholoogilist profiili, on tarvis eelnevalt koostada ohvri psühholoogiline profiil. Selleks soovitatakse eraldada lisa spetsialistid, kes oleksid spetsialiseerunud sellises valdkonnas nagu kriminalistiline viktimoloogia ehk kuriteoohvrite teadus. Need spetsialistid tegelevad ohvriga ainult selleks, et saada temast „täpne pilt“. Ohvri „täpne pilt“ koosneb järgmistest andmetest: vanus, sugu, füüsilised eripärad, millised riided olid ohvril seljas vahejuhtumi hetkel, perekonnaseis, sotsiaalne adaptatsioon, intellekt, kooli hinded, läbisaamine koolis, elustiil ja hiljuti toimunud elustiili muudatused, isiksuse ja temperamendi eripärad, käitumismaneer, elukoht (praegune ja eelmine), seos elukoha ja kuriteosündmuskoha vahel, seksuaalne adaptatsioon, töö valdkond (eelmine ja praegune), reputatsioon kodus ja tööl, haiguslugu (füüsilised ja psüühilised eripärad), isiklikud harjumised (alkoholi või narkootikumide tarvitamine), sotsiaalsed harjumised, hobid, kiindumised, sõbrad ja vaenlased, politsei andmebaasis olev info.

- 5) Täielik informatsioon tapmisest ja tapmise mehhanismi rekonstruktsioon (andmed kuriteo kohast, kellaeg, kuupäev, tunnistajate ütlused, kuriteo toimepanemise riista liik jne).

Tuginedes ohvri iseloomulikele andmetele, kuriteo sündmuskoha analüüsile ning võttes arvesse ohvri kehal olevate haavade ja vigastuste iseloomu, võib taasluua võimaliku sündmuse käigu, mis viis surma juhtumini. See aitab selgitada, miks kurjategija valis

selle või teise käitumise viisi. Kuriteo toimepanemise mehhanismi rekonstrueerimine võimaldab diagnoosida kurjategija psüühilist seisundit kuriteo toimepanemise ajal, koostada ettekujutust kurjategija intellekti tasemest ja haritusest. Eriti huvipakkuv on kurjategija käitumine peale mõrva (kas kurjategija peitis surnukeha ära, hävitas muud asitõendid, lahkus paanikas mõrvakohast, jättes erinevaid jälgi jne).

Eelpool nimetatud viis punkti annavad andmete olemasolul võimaluse vastata küsimustele: **MIS** juhtus kuriteo sündmuskohal ja **MIKS** see juhtus? Põhiline eeldus, millel põhineb psühholoogilise profiili meetod seisneb selles, et vastused esimesele kahele küsimusele, viivad meid vastuseni kolmandale küsimusele - **KES** võis toimepanna sellise kuriteo - ehk võimaldab koostada psühholoogilist profiili, mis kajastab olulisi kurjategija isiksuse tunnuseid ja käitumist. Antud profiil kirjeldab kuriteo toimepanijat, nagu oleks tegemist tuttava inimesega. Kuid paraku profiil ei „nimeta“ konkreetseid nimesid ning profiilis sisaldavaid andmeid võib rakendada suure inimete hulga suhtes.

Tuleb toonitada, et psühholoogilise profiili väljatöötamine ja realiseerimine on üks mitmetest kuriteo uurimise meetoditest. Antud meetod ei ole mingi maagiline vahend kuriteo lahendamisel, vaid katse kasutada käitumuslikke ja psühho-dünaamilisi psühholoogia printsiipe rakenduslikus valdkonnas (Образцов 2003:114-118).

3.3. Sotsiaal-professionaalsed (elukutselised) tunnused

Kurjategija elukutselisi tunnuseid, oskusi ja teadmisi on võimalik tuvastada kriitiliselt analüüsides kuriteo sündmuskohta. Põhjalikult tuleb uurida: objekti või isikut, kelle või mille vastu oli suunatud kuritegu; kuriteo toimepanemise viisi ja vahendeid (riistu); kuriteo jälgede varjamise viise ja lavastamise kasutamist jne.

Varguste juhtumites **objektid**, mida varastatakse, nende väärtus ja asukoht, võivad palju „jutustada“ varguse toimepanijast: tema vanusest, kogemusest, haridustasemest jne.

Uurimispraktika analüüs näitab, et kui täiskasvanud kurjategijad varastavad esmajärjekorras raha ja kõige hinnalisemad esemeid, siis alaealised kurjategijad varastavad enamasti alkohoseid jooke, maiustusi, käekellasid, muusikakeskuseid, arvuteid, moodsaid riideid jne. Seejuures alaealiste kurjategijate tegevused ei ole alati sihikindlad ja ratsionaalsed ning võib esineda ka ulakaid tegusid. Juveelipoode röövides võetakse kõige hinnalisemast metallist esemeid, kirikust varastatakse kõige vanemaid ja

hinnalisemaid ikoone jne. Need asjaolud annavad märku, et kurjategija on täiskasvanu ja omab teatud erialateadmisi.

Mõrvade puhul tuleb põhjalikult uurida **ohvri** isiksust, tema turvalisust tagavaid meetmeid, tulirelva olemasolu, ihukaitsjate olemasolu, füüsilisi andmeid ja ka teisi ohvrit iseloomustavaid andmeid ning võimalikku mõrva toimepanemise motiivi. Hiljem, lähtudes motiivist ja mõrva toimepanemise viisist, võib oletada, et mõrva täideviijaks võis olla surnu lähedane, juhuslik röövel, palgamõrvar jt.

Kuriteo toimepanemise viisist ja vahendist võib teha järelduse kurjategija elukutselistest oskustest, vanusest ja soost: kuriteo liik, kurjategija füüsiline jõud, enesekaitsevõtete oskus, käsirelva või tulirelva käsitlemise oskus, sõiduauto juhtimise oskus, tööriistade ja masinate kasutamisoskus, murdmisriista kasutamise oskus. Teatud juhtudel võib täheldada seost kurjategija vanuse ja kuriteo võtete ja oskuste kasutamise vahel. Täiskasvanud kurjategijad kasutavad tihti kuriteo toimepanemiseks oma töö- või elukutselisi oskuseid ning tööriistu, mida nad on harjunud kasutama igapäevaselt oma töös. Alaealised kurjategijad, kellel puudub töökogemus, kasutavad kuriteo toimepanemiseks tööriistu ja murdmisriistu, mida kasutatakse tavaelus ja mis ei ole seotud elukutselise tööga.

Kogenud vargad teavad kuidas eemaldada takistusi, ei hakata tekitama mõttetuid lõhkumisi, ei raisata asjata aega, mõeldakse läbi äramineku teed, transport jne.

Samuti tuleb arvestada kuriteo toimepanemise viisi nahhaalsust, külmaverelisust ning mida selle kuriteoga taheti saavutada (otsene või varjatud eesmärk).

Kuriteo sündmust analüüsidest võib teha järelduse kurjategija soo kohta. Nagu teada, on mõningad kuriteo liigid spetsiifilised „meeste kuriteod“, nende hulgas huligaansus, röövimised, vägistamised, tapmised koos vägistamisega jne. Selliste kuritegude toimepanijad on enamasti mehed. On olemas ka kuriteod, mida panevad toime enamjaolt naised, näiteks vastsündinu lapse tapmine. Kuriteo toimepanemise viisist võib samuti järeldada kurjategija sugu. Nimelt seifi lahti kangutamine ja liigutamine, vajab suurt füüsilist jõudu, mis viitab sellele, et tegutses mees. Kuriteod, mille toimepanemise viisist on näha, et kurjategija ei omanud suurt füüsilist jõudu, viitab sellele, et kuriteo toimepanija võis olla naine või alaealine. Lisaks eelpool nimetatud, viitavad kurjategija soole ka muud sündmuskohal avastatud iseloomulikud jäljed: huulepulgajäljed suitsukonil, tassil, salvrätikul; juukseklambrid, -nõelad ja muud naistele iseloomulikud aksessuaarid; piip, kamm, tulemasin ja teised esemed, mis tavaliselt kuuluvad meestele

(Чуфаровский 2006 :159).

Kuriteo jälgede varjamise viis ja lavastamise kasutamine. Vargus toimus lühikese aja jooksul, tunnistajaid ei ole, kriminalist ei leidnud mitte ühtegi jälge, mille abil oleks võimalik identifitseerida kurjategijat, kurjategija nägu ei jäänud turvakaamera lindistustele (hea ettevalmistamisoskus). Sellised ja muud sarnased asjaolud annavad märku sellest, et kuritegu oli põhjalikult ettevalmistatud, grupis oli igal liikmel oma ülesanne, mõningatel juhtudel võib oletada, et kurjategijad on eriettevalmistusega. Näitena võib tuua 2009 aasta Rootsisis toimunud sularahahoidla röövi. Nimelt 23.septembril 2009 varahommikul kell 5.19 kohaliku aja järgi maandus Lõuna-Stockholmis Västberga linnaosas turvafirma G4S rahahoidla katusel helikopter. Sellest väljusid maskides ja ilmselt automaatidega relvastatud kurjategijad, kes tungisid hoonesse. Röövimise käigus varastati sadu miljoneid Rootsi kroone. Kurjategijad olid hästi ettevalmistatud, tänavatele olid puistatud tähtnaelu, eesmärgiga pidurdada politsei jälitust. Samuti juhtus veider lugu politsei helikopteritega, mis seisid Stockholmist läänes Värmdös asuval lennuväljal. Politsei pressiesindaja Björn Engströmi sõnul leiti kahe kopteri kõrvalt kott kirjaga «pomm». Võimud olid sunnitud kopteri seetõttu tellima 400 kilomeetri kauguselt Göteborgist. Kella kümne paiku teatas politsei, et neil pole röövis kahtlusaluseid, kuid aktiivselt uuritakse läbi eeskätt kopteri juhi loaga ja kuritegeliku taustaga inimesi. Lennundusspetsialist Lars-Åke Wester väljendas Dagens Nyheterile arvamust, et kopterit juhtis tõeline professionaal, kuna kopter lendas tõenäoliselt ilma tuledeta. Sellise taseme saavutamiseks peab piloot tema sõnul palju treenima. Rootsi julgeolekuekspertide hinnangul võisid röövlid olla sõjaväelise ettevalmistusega: piloot tegutses äärmiselt oskuslikult ja kopterist laskunud röövlid näitasid üles vilumust (Kamps ja Vosman 24.09.2009).

Kuriteo varjamiseks kasutatakse mõningatel juhtudel õnnetusjuhtumite ja enesetappude lavastamist. Kuriteo lavastamise avastamine on suhteliselt keeruline protsess eriti siis, kui mõrva lavastaja omab eriteadmisi valdkonnas, mis aitavad tal võimalikult usutavalt surma lavastada (arstid, endised politseinikud, mürgi valmistajad, keemikud, enesetapu kirjade võltsijad jne). Tähtsal kohal on uurija ja eksperdi koostöö sündmuskohal, kurjategija jälgede leidmine, nende tekkimise mehhanismist arusaamine ning kurjategija käitumise mõistmine, mis aitavad kaasa kuriteo lahendamisele ja kurjategija tabamisele. Kurjategija elukutseliste tunnuste modelleerimine on võimalik juhul, kui kuriteojälgede põhjal on järeldatud, et kuritegu pandi toime erilisel viisil ja kurjategija kasutas erilist

professionaalset tööriista, murdmisriista või tapariista, mida tavaliselt ei kasutata üldse või kasutatakse harva. Mida spetsiifilisem on kuriteo toimepanemise viis ja vahend, seda kitsam on kahtlusaluste ring ja seda lihtsam on oletada kurjategija elukutselisi oskuseid. Näiteks kui seifi avamisel kasutati kaevanduses kasutatavat lõhkeainet, võib sellest järeldada, et kurjategija töötab või töötas kaevanduses ja elukutsena võib ta olla lõhkaja. Tapmiste puhul, kui on leitud laip, mida on nülitud nagu metslooma, võib teha järelduse, et tapja võis olla jahimees, lihunik või arst. Selline järeldus ei pruugi olla 100% tõene, kuid siiski annab uurijale esialgse ettekujutuse, kust võiks otsida kuriteo toimepanijat.

4. KURJATEGIJA MODELLEERIMISE KASUTAMINE POLITSEI TÖÖS

Käesoleva töö põhiosas oli kirjeldatud kurjategija mudeli koostamise ja modelleerimise teoreetilistest võimalustest, nõudmistest ja kasutamise valdkondadest. Selleks, et töö ei oleks puhtalt teoreetiline, oli koostatud küsitlusankeet, mille eesmärk oli selgitada välja modelleerimise kasutamisest Eestis. Nimelt 30.03-01.04.2011 a viidi läbi ankeetküsitlus Põhja Politseiprefektuuri Kesklinna Politseijaoskonnas, isikuvastaste ja varavastaste uurijate seas. Küsitluse läbiviimiseks oli ette valmistatud ankeetküsitlus mida jagati 25 uurijale. Tulemuseks õnnestus vastus saada 16 uurijalt. Ankeetküsitluse näidis ja vastused on lisatud lõputöö juurde (vt Lisa 2). Küsitlusankeedi alguses oli antud lühike kirjeldus modelleerimisest koos definitsioonidega ja küsimusi esitati uurijate töökogemuste, uurimisprotsessi ning modelleerimise kasutamise kohta nende uurimispraktikas.

Ankeetküsitluse analüüsis selgus, et enamustel uurijatel on kõrg- või rakenduslik kõrgharidus, politsei üldstaaž on keskmiselt 12 ja pool aastat, sellest uurijana töötamise staaž on keskmiselt 11 aastat ehk peaaegu sama pikk. Uurijana hakatakse reeglina töötama kas kohe peale kõrghariduse saamist või esimese viie aasta jooksul peale politseiteenistusse asumist. Modelleerimise meetodi kasutamisest politsei töös oli kuulnud 8 inimest 16-st ehk 50 % vastajatest, oma töös olid kasutanud modelleerimise meetodit 7 vastajat, mis näitab, et üks uurija on teadlik meetodi olemasolust, kuid veel ei ole saanud võimalust antud meetodid katsetada praktikas. Modelleerimise meetodi üheks osaks on profileerija kasutamine. Kurjategija profiili koostamiseks kasutas ainult üks uurija oma tööpraktikas profileerija abi. Antud töös oli korduvalt mainitud kriminalistide suurest rollist kuriteo jälgede avastamisel ning omakorda jälgede tähtsusest kurjategija mudeli koostamise protsessi jaoks. Seoses sellega oli küsitlusankeedis küsimus kriminalistide kaasamisest igal kuriteo uurimisel. Vastused olid enamasti eitavad, ainult 2 inimest 16-st kasutavad mingil määral kriminalistide abi igal kuriteo uurimisel. Kõige huvitavam ja informatiivsem oli ankeetküsitluse viimane küsimus, mille eesmärk oli aru saada, millised on uurijate arvates põhilised takistused

kuriteo lahendamisel ja kurjategija tabamisel. Praktikute arvates oli takistusi mitu. Kõige suuremaks probleemiks nimetati menetlejate/uurijate suurt töökoormust. Lisaks sellele tekitab probleemi ka vähene informatsioon kuriteo toimepanija kohta – kannatanu ei suuda anda kurjategija täpset kirjeldust (näiteks kui teda rünnati selja tagant), kui ka esialgsete toimingute puudulikkus, mis raskendab oluliselt kuriteo lahendamist. Kõige sagedamini puuduvad sellised menetlustoimingud ja infoallikad: DNA proovid, turvakaamerate salvestused jne. Tihti jäävad puudulikuks ka esialgsed menetlustoimingud – puudub informatsioon sündmuse kohta, sündmuskohavaatlus jne. Paljude uurijate arvates on aga kuriteo lahendamise takistuseks rahaliste ja inimressursside nappus, kuriteo kohta käiva info nappus, info aeglane liikumine, kuritegude suur arv ja uurijate väike arv, ekspertiiside läbiviimise aeg on liiga pikk ning ka koostöö puudulikkus ametkondade vahel (kriminaal-, jälitus- ja korrakaitsepolitsei). Kokkuvõtlikult võib öelda, et kurjategija modelleerimise meetodit kasutatakse väga harva. Üks võimalikest põhjustest on mitteteadmine meetodi olemasolust, samas ka vajaliku esialgse informatsiooni puudulikkus ning spetsialistide nappus. Veel võib nimetada selliseid põhjuseid nagu näiteks kriminalistide väike arv ning mõnede politseiametnike lohakus või ebapädevus.

KOKKUVÕTE

Lõputöös tehti ülevaade modelleerimise meetodist ja inimese jälgedest, mida on võimalik modelleerimiseks kasutada; kurjategija materiaalsete jälgede liikidest ja jälgede otsimise kohtadest. Esitatud on erinevaid võimalusi sündmuskohal avastatud käe- ja jalajälgede järgi kurjategija soo ja kasvu tuvastamiseks. Töös on kirjeldatud, millist väärtuslikku informatsiooni sisaldavad (modelleerimise jaoks) sellised jäljed nagu: küünejäljed, hammaste jäljed, jalatsi- ja käejäljed, verejäljed.

Lõputöö peamine eesmärk oli teadvustada politseiametnikke, kui ka teisi huvitatud isikuid, kurjategija modelleerimise meetodi olemasolust, kuriteo toimepannud isiku mudeli koostamise võimalustest materiaalsete jälgede põhjal ja isikutunnustest, mida on võimalik modelleerida. Lõputöö teine eesmärk oli välja selgitada Kesklinna PJ isikuvastaste ja varavastaste kuritegude uurijate teadlikkus modelleerimise meetodist ja selle rakendamisest igapävases politseitöös. Töös eesmärgi saavutamiseks viidi läbi empiiriline ja teoreetiline uurimus.

Uurimus tulemusena selgus, et Kesklinna PJ uurijad on teadlikud modelleerimise meetodi olemasolust, kuid kasutavad seda harva. Autori arvates selle võimalikuks takistuseks on: uurijate vähesed teadmised modelleerimise meetodi ja selle kasutamise võimalustest; enamus õppematerjali on koostatud võõrkeeles; politseinikel puudvad vajalikud praktilised oskused antud valdkonnas. Lisaks selgus ankeetküsitlusest, et esmased menetlustoimingud, mis teostati kuriteo sündmuskohal, on puudulikud, ametkondade omavaheline koostöö on halb ning rahalisi ja inimressursse napib.

Autori ettepanekud on läbi viia täiendkoolitusi modelleerimise temast nii kuritegude uurijate kui ka tavapolitseinike seas. Koolituste läbiviijaks võiks olla praktiseeriv spetsialist-modelleerija või profileerija. See annaks võimaluse teada saada, milliseid lähteandmeid tahab ta saada kurjategija mudeli või profiili koostamiseks. Lisaks personaalne suhtlemine aitab lihtsustada koostööd tulevikus.

Tulevastele üliõpilastele, kes otsustavad kirjutada oma lõputöö modelleerimise meetodist, soovitaksin varakult vormistada taotluse ja kohtuda töötavate modelleerimise spetsialistidega, kes autori andmetel töötavad Keskkriminaalbüroos.

РЕЗЮМЕ

Объём данной работы составляет 55 страниц, из них 37 страниц это содержательная часть и 18 страниц составляют таблиць и анкеты с ответами.

В данной работе описываются возможности моделирования преступника по материальным следам, виды материальных следов, а так же возможности применения метода моделирования в полицейской работе.

В работе предпринято попытка выполнить две задачи. Первой задачей является информирование о существовании метода моделирования преступника, о возможностях составления модели преступника основываясь на материальные следы, о признаках личности преступника которые возможно моделировать.

Второй задачей является выяснение осведомлённости, следователей Кесклинского Полицейского Участка, о методе моделирования и возможностях применения в каждодневной работе.

В работе проводятся теоретические и эмпирические исследования. По результатам исследований можно сделать вывод, что метод моделирования преступника по материальным следам используется на практике редко. По мнению автора работы и участников опроса, возможные причины этого могут быть следующие: недостаточные знания и отсутствие навыков, у следователей, в области моделирования; большая загруженность следователей уголовными делами; улики собранные на месте преступления непригодны для моделирования или их число мало; осмотр места преступления осуществлён плохо; также можно упомянуть о плохой слаженности между различными службами участвующими в расследование преступления.

Результаты работы можно использовать, планируя образовательные программы, при поиске сфер нуждающихся в дополнительном изучении, а также для обоснования необходимости улучшения сотрудничества между различными службами.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

Аверьянова, Т. В., Белкин, Р. С., Корухов, Ю. Г., Российская, Е. Р. 2000. Криминалистика. Учебник для вузов. Москва Издательство НОРМА

Антонов, В. П., Балашов, Д. Н., Беляков, А. А., Дербенев, В. Д., Климов, Р. Н., Маликов, С. В. и др. 2002. Криминалистическая техника. (стр 137). Москва Издательство Юрлитинформ

Casey-Owens M. The anonymous letter writer – a psychological profile ?

J. of Forensic Science. 1984 (Vol 29, pp 816-819).
<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/6747581> välja otsitud 25.03.2011.

Дяблова, Ю. Л. 2009. Использование моделирования личности преступника в расследовании неочевидных преступлений. Журнал “Российское право в Интернете”. №5, http://www.rpi.msal.ru/prints/200905_42dyablova.html välja otsitud 25.03.2011.

Heinla, E. 24.03.2011. Kümned jõhkrad kuriteod on jäänud lahendamata. Õhtuleht.
<http://www.oh tuleht.ee/376346> välja otsitud 24.03.2011.

Информация о субъекте преступления.

http://www.labex.ru/page/krim_modelir_48.html välja otsitud 31.03.2011.

Kamps, M ja Vosman, H. 24.09.2009. Rootsi sularahahoidlast rööviti sadu miljoneid kroone. Postimees. <http://www.postimees.ee/?id=167474> välja otsitud 03.03.2011.

Kuritegevus Eestis. 2009. Justiitsministeeriumi koduleheküljelt.
<http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=52485/12.+Kuritegevus+Eestis+2009.pdf> välja otsitud 25.03.2011.

Куршев, М. О. 2003. О профилировании в Израиле исламских террористов-самоубийц. Уголовное право. №3 (стр 137-138).

Калистова, Ю. В. 2002. Следы в криминалистике. Реферат.
<http://works.tarefer.ru/38/100048/index.html> välja otsitud 05.04.2011.

Lall, A. 2010. Kuritegude jälgede kriminalistikaline uurimine. Sisekaitseakadeemia.
<http://dSPACE.utlib.ee/dSPACE/bitstream/10062/16014/1/9789985671764.pdf> välja otsitud 10.03.2011.

Образцов, В. А. 2003. Серийные убийства как объект психологии и криминалистики. Москва Издательство Омега-Л

Образцов, В. А. и Богомолова, С. Н. 2000. Криминалистическая психология. Москва Издательство Юнити-Дана

Определение портрета преступника по следам на месте происшествия. http://www.coolreferat.com/Портрет_преступника_по_оставленным_следам_на_месте_происшествия välja otsitud 15.03.2011.

Основы психологии следственной деятельности. http://revolution.allbest.ru/law/00186148_0.html välja otsitud 15.03.2011.

Жбанков, В. А. 1993. Учебное пособие. Человек как носитель криминалистически значимой информации. <http://yp-bib.pro-all.com/jwan/jwan.htm#b> välja otsitud 10.03.2011.

Тимофеева, А. В. 2010. Криминалистическое моделирование неизвестного преступника по признакам и свойствам, отображаемым в следах преступления. <http://law.edu.ru/book/book.asp?bookID=1407488> välja otsitud 24.02.2011.

Чуфаровский, Ю. В. 2006. Психология оперативно-розыскной и следственной деятельности. (стр 159). Москва Издательство Проспект

Wikipedia vaba entsüklopeedia. <http://et.wikipedia.org/wiki/Antropoloogia> välja otsitud 25.03.2011.

LISA 1. Isiku soo umbkaudne määramine käejälgede põhjal

Soo tuvastamine käelaba mõõtmete järgi

Mida mõõdeti või tuvastati	Naistele iseloomulikud mõõdud (cm)	Võrdsed mõõdud nii naistel kui ka meestel (cm)	Meestele iseloomulikud mõõdud (cm)
Käelaba pikkus välimisest küljest	17.4 või lühem	17.5 - 18.7	18.8 või pikem
Käelaba pikkus sisemisest küljest	17.4 või lühem	17.5 – 19.6	19.7 või pikem
Peopesa pikkus ja laius	10.2 või lühem 8.0 või vähem	10.3 – 11.1 8.1 – 8.7	11.2 või pikem 8.8 või laiem
Pöidla pikkus ja laius	5.1 või lühem ja 1.6 või vähem	5.2 – 5.5 1.7- 1.8	5.6 või pikem 1.9 või laiem
Nimetissõrme Pikkus laius	6.1 või lühem 1.4 või vähem	6.2 – 7.4 1.5	7.5 või pikem 1.6 või laiem
Keskmine sõrm pikkus ja laius	6.9 või lühem 1.4 või vähem	7.0 – 8.7 1.5	8.8 või pikem 1.6 või laiem
Nimetusõrm pikkus ja laius	6.3 või lühem -	6.4 – 7.6 1.4 – 1.5	7.7 või pikem 1.6 või laiem
Väikesõrme pikkus laius	5 või lühem 1.2 või vähem	5.1 – 6.0 1.3	6.1 või pikem 1.4 või laiem

LISA 2. Ankeetküsitlus

Ankeetküsitluse küsimised

Modelleerimine on informatsiooni kogumise protsess kurjategija tunnustest ja omadustest. Informatsioon hangitakse kuriteo uurimise ajal, uurides kuriteo materiaalseid ja ideaalseid jälgi (jalatsijäljed, käejäljed, murdmisriistajäljed, tunnistajate ütlused).

Kurjategija mudel on infokogum kurjategija tunnustest ja omadustest, mis on koostatud kriminalistiliselt tähendusliku informatsiooni põhjal kuriteojälgede uurimisel.

Selline mudel peab aitama kuriteo uurimisprotsessi, leidma kurjategija otsimise suuna ja samuti aitama prognoosida kurjategija võimalikku edasist käitumist.

- 1) Milline on Teie haridus?
- 2) Kui pikk on Teie politseistaaz ja kui kaua Te töötate uurijana?
- 3) Kas Te olete kuulnud kurjategija modelleerimise meetodi kasutamisest kuritegude uurimises? (JAH / EI)
- 4) Kas Te kasutate oma töös kurjategija modelleerimismeetodit? (JAH / EI)
- 5) Kas Te olete kunagi kasutanud profileerija abi kurjategija mudeli koostamiseks? (JAH / EI)
- 6) Kas Te kasutate kriminalisti abi iga kuriteo uurimise käigus? (JAH /EI)
- 7) Mis on Teie arvates põhiliseks takistuseks kuriteo lahendamisel ja kurjategija tabamisel?